

Shakespeares Vintersaga som triangeldrama

Teatersverige börjar långsamt öppnas sedan 1 juli. Först ute är sommarteatrarna. På Shakespearefabriken i Vadstena har Pontus Plænge regisserat en egensinnig men tankeväckande bearbetning av William Shakespeares sena drama «The Winter's Tale».

Av William Shakespeare

Översättning: Britt G. Hallqvist

Regi: Pontus Plænge

Kostymör: Anna Sigurdsdotter

Ljusdesign: Niclas Jurander

Mask & peruk: John Hannah

Medverkande: David Sigfridsson, Jeff Lindström, Maria Zakrisson Mortensson, Inga Onn, Olle Jernberg, Marika Strand, Pontus Plænge, Mehdi Arabi, Jesper Forsberg, Moa Niclasson.

Shakespearefabriken, Vadstena, 3 juli 2021

Den kala scenbilden i den gamla foderfabriken mitt på den bördiga Östgötaslätten, som nu blivit Shakespearefabrik, har två våningar. Ett champagnedrickande sällskap minglar på övervåningen och plötslig bryter en herre i svartvitt ut i en Carusoartad «O sole mio»! Shakespearefabriken är en fortsättning sedan 2019 på projektet «Shakespeare på Gräsgården»(1996 och framåt) mellan Bjälboborgen och Klosterkyrkan inne i själva Vadstena vid sjön Vättern.

Vi är på Sicilien nästan ända till paus! Den sicilianske hovmannen Camillo och hans böhmiske kollega Archidamus förklarar bakgrunden och strax börjar spelet i en modern svart soffgrupp till höger på det nedre scengolvet. Här sitter Siciliens konung Leontes (David Sigfridsson) och hans böhmiske kollega Polixenes (Jeff Lindström) förtroligt omslingrade och de kan inte hålla händerna från varandras kroppar. Oskyldigt eller inte får väl var och en avgöra, men sexualiteten i relationen är uppenbar, liksom att den i barndomen varit (eller åtminstone uppfattats som) obesudlad vänskap! Också kärleken mellan Leontes och makan Hermione (Maria Zachrisson Mortensson) är fysisk och äkta, om än mindre intensiv. Det bildas en «trekant» i soffan!

The Winter's Tale

Efter tjugo år av komedier och stora välkända tragedier har regissören Pontus Plænge nu vågat sig på ett av Shakespeares komplicerade sista skådespel, «The Winter's Tale», först uppfört 1611 och senare vid festligheterna i samband med James I:s dotter Elizabeths bröllop. Vissa forskare har menat att de tre första akterna är en tragedi, de båda senare en komedi, andra har sett dramat som ett delvis metateatralt spel med genrer. Harley Granville-Barkers «moderna» textnära iscensättning från 1912 blev legendarisk och Luc Bondys subtilt vackra Schaubühneversion från 1990 har vi nyligen kunnat återknyta bekantskapen med digitalt. Kritikerna har sedan länge förlåtit att Shakespeare låter sexton år gå mellan tredje och fjärde akt och att han placerat Böhmen vid kusten.

Foto: Peter Östergrens

Leontes svartsjuka

Delvis är «The Winter's Tale» likt «Othello» en svartsjukepjäs. Men medan Othellos svartsjuka underblåses av Iago i en diabolisk maktkamp är Leontes svartsjuka en fixering som omvärlden försöker bryta. Det ytliga skälet – att Hermione förmår Polixenes att stanna, sedan Leontes själv misslyckats med detta – kan implicera otrohet blott i en förvirrad hjärna. Plænge använder gärna amatörer och ett särskilt lyckat exempel är barnaktören som spelar Leontes son Mamillius så väl att publiken inte en sekund tvivlar på faderskapet. Så exakt harmonierar de bådas gester! Den nyfödda Perdita gestaltas av en docka – så här kan vi inte bedöma likhet! Leontes svartsjuka blir i kraft av nytolkningen också en fruktan att ha dubbelt bedragits och stängts ute ur det ménage à trois där han trivts så bra.

Helt logiskt är att Leontes betvivlar de för en gångs skull entydiga orakelutsagorna från Delfi, vilka också förutsäger Mamillius död. Men när det meddelas att sonen oväntat avlidit kommer ångern. David Sigfridssons expressiva gestaltning av kungen som präglats av nervös ryckighet, spretiga gester och vidlyftiga rörelser ändras, så att den ångerfulle nu blir lugn, värdig och självbehärskad, särskilt i sista akt. Det är en lysande prestation.

Birollerna

Också andra aktörer imponerar. Det gäller Olle Jernberg, dels i rollen som hovmannen Antigonus, som smugglar den stackars nyfödda Perdita till Böhmen, dels, och särskilt lyckat, i rollen som ficktjuven Autolycus, som i förställd gestalt plockar börserna av folk och säljer tjuvgods. Perdita hittas av en herde. Det är naturligtvis en särskild poäng att Pontus Plænge, regissören själv, spelar just denna roll. I sin brunrutiga pensionärsskjorta, bruna pensionärsbyxor och grått lösskägg bildar han en brygga till nuet – vi förstår att Plænge gjort research på äldreboenden för att studera gaggighet. Ty här är det inte fråga om historisk korrekthet, utan bilhandlare och falska coronaintyg har smugglats in i texten. Synd bara att björnen som sliter Antigonus i stycken rationaliserats bort! Fanns det verkligen ingen spelvillig best i Kolmårdens djurpark?

Foto: Peter Östergrens

Att överse med

Annat är mindre lyckat. Det våldsamma partyt i fjärde akt, som utspelas i Böhmen, med plastblomster i överdåd, girlander, gröna peruker och rosa dräkter hade behövt en koreograf. Huvudscenen i femte akt när «statyn» av Hermione avtäcks spelas så långt inne på scenen att den inte blir helt synlig från alla platser. Att besätta mansroller med kvinnor har sina risker, trots att såväl Asta Nielsen som Angela Winkler haft framgångar som Hamlet. Dock är Gunilla Zacharias uttrycksfull som Tiden; ibland sitter hon i röd fåtölj på övervåningen likt en metafysisk kraft i denna ganska burleska vintersaga. En och annan aktör är alltför stel, en och annan amatör har svårt att nå ut akustiskt – men sådant hör ju sommarteatertill. Att alla inte är proffs har sin charm! Att det sublimeriska försvinner i gestaltning av hjältninneroller bör en sommarteatertkritiker också acceptera.

Foto: Peter Östergrens

Slutet gott?

I Shakespearekomediernas slut brukar huvudpersonerna få varandra – men ofta med ett undantag, exempelvis Jacques i «Som ini behagar». Här har Plænge gjort en lyckad förändring. Inga Onns Paulina, som ju gömt Hermione i sexton år, har tidigare tolkat sin roll som schablonen av en italiensk ragata. Men i slutet, sedan de återförenade paren lyckliga rusat ut i fonden och till och med lille Mamillius återuppstått vid Tidens knän, gör hon sorti till höger som en «gammal turturduva» för att sörja Antigonus, sin döde make. Övergivenheten blir en realitet för den kvinna som hjälpt fram en intrig som omvandlat kris och förtvivlan till lycka.

I originalpjäsen blir hon faktiskt omgift med Camillo.

Sedan länge har Shakespearegruppen i Vadstena likt Romateatern på Gotland och Sommarteatern på Krapperup i Skåne visat att kombinationen Shakespeare och svensk sommargrönska fungerar oväntat perfekt. Med «Vintersagan» har Pontus Plænge och ensemblen gjort en djärv och tankeväckande nytolkning av Old Wills sena pjäs!

Publisert 09.07.21